

---

10 ZÁVĚR

Advokacie má v České republice na trestní obhajobu monopol – obhájcem může být pouze advokát. Nejde-li o důvody nutné obhajoby, je pouze na obviněném, zda-li si obhájce zvolí a pokud ano, kdy. Rozhodne-li se obviněný hájit sám, k čemuž dochází z rozličných právních důvodů, je tento postup v souladu s právem. Nejčastěji tomu tak bude v případech, kdy je obviněný přesvědčený o své nevině. Otázkou ovšem je, zdali takové rozhodnutí je vždy v souladem s jeho postavením jako obviněného v konkrétním trestním řízení. Nelze předpokládat, že každý obviněný zná dokonale trestněprávní a trestněprocesní normy a navíc je schopen využít práva, která jsou mu dána v konkrétní praxi, je důležitou součástí zabezpečení práva na obhajobu možnost obviněného zvolit si obhájce.

Obviněný může mít i více obhájců. Nastávají situace, kdy jednoho obviněného zastupují dva i popřípadě více obhájců. Jedná se o tzv. pluralitu obhájců, kterou náš trestní řád upravuje v § 37 odst. 3 TŘ. Některé zahraniční právní úpravy stanoví jejich početní limit (např. německá a polská úprava připouští nejvýš tři obhájce, německá úprava trestního řádu také velmi podrobně upravuje část týkající se vyloučení obhájce z obhajoby obviněného a nutnou obhajobu. Stejně jako v České republice má samozřejmě obviněný možnost volby obhájce). Z našeho ustanovení § 37 odst. 3 TŘ vyplývá, že počet obhájců tedy není omezen. Soud ani jiný orgán v trestním řízení počet obhájců nemůže omezit. Je však věci rozumné a samozřejmě nejednou i finanční úvahy samotného obviněného, zda a kolik obhájců si zvolí. Hlediskem bývá nejčastěji závažnost věci, skutková či právní komplikovanost, potřeba specializovaných znalostí apod. Toto vše by měl obviněný důkladně zvážit předtím než k volbě více obhájců dojde. Poté bude důležitá koordinace obhájců, postup ve vzájemné shodě a využití jejich specializovaných znalostí v daném případě. Naproti tomu stojí problematika ustanoveného obhájce, který podle české právní úpravy trestního řízení bývá ustanoven pouze jeden. Jak již bylo pojednáno u bodu 4.4 této práce, de lege ferenda se nabízí úvaha, proč by soudce nemohl v některých případech ustanovit také obhájců více. Tato úvaha by měla pravděpodobně jak své stoupence, tak své odpůrce. Vše by bylo nutné případně řádným způsobem upravit a stanovit např. maximální počet takto působících obhájců.

Naopak jinou situací je společná obhajoba více obviněných jedním obhájcem. Tu náš trestní řád upravuje pouze velmi stručně v § 38 odst. 2 TŘ. Při přebírání společné obhajoby více obviněných je potřeba postupovat se zvýšenou mírou obezřetnosti. Je velmi důležité seznámit se s maximem informací v konkrétním případě, které obhájci umožní posoudit kolizi

---

v zájmech klientů a jejich případné riziko vzniku. Zajímavostí německého trestního řádu je ustanovení § 146, které jasně stanoví, že obhájce nesmí obhajovat více obviněných z téhož činu.

Pod pojmem obhájce ovšem nesmíme vidět pouze jeho profesní znalosti, ale též osobní a charakterové vlastnosti. Advokát si musí udržet nadhled, objektivitu a nezájatost ke konkrétnímu případu, což není vždy samozřejmostí, zejména u závažnějších trestných činů, kde by i u zkušeného a právně erudovaného advokáta mohlo dojít k jakési vnitřní rozpolcenosti ohledně daného trestného činu.

Každý advokát, ať se jakkoliv specializuje, by si měl také nejednou položit otázku, zda určitý postup i jednotlivé úkony právní služby, jsou v souladu se zákonem a se stavovskými předpisy. Důležitou povinností advokáta je tedy držet se mezí trestní obhajoby, metod a postupů a nepřekračovat hranice mezi tím co je ještě dovoleno a co již vybočuje z běžné právní služby. Je velmi důležité zabývat se trestní obhajobou z hlediska jejich mezí a důsledky jejich překročení. V domácí literatuře i judikatuře je dosud této problematice věnována minimální pozornost.

Rozsah oprávnění obhájce není identický s rozsahem oprávnění obviněného. Je užší potud, že určité úkony, určitá oprávnění jsou vázány na osobu obviněného. Oprávnění obhájce obviněného je však širší v tom směru, že obhájce je oprávněn účastnit se vyšetřovacích úkonů (§ 165 TR), kdežto obviněný se může účastnit vyšetřovacích úkonů jen se souhlasem policejního orgánu (§ 164 odst. 1 TR) – jedná se procesní nárok obhájce, zatímco u obviněného jde o možnost nikoliv o jeho nárok. Oprávnění obhájce jsou tedy poměrně široká. Výrazným oprávněním je možnost rozmluvy s obviněným, který je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, bez přítomnosti třetích osob.

Veškerá činnost v trestním řízení musí být vedena ku prospěchu obviněného tedy tak, aby byly náležitě a včas zjištěny všechny skutečnosti, které obviněného zbavují obvinění nebo jeho vinu zmírňují. Úkolem obhájce je tedy předkládat a poukazovat na důkazy svědčící ve prospěch obviněného a na jejich provedení trvat a vždy usilovat o to, aby obviněný nebyl nedůvodně postižen. I když zjištěné skutečnosti jednoznačně obviněného usvědčují, je i nadále povinností obhájce zdůrazňovat všechny polehčující okolnosti svědčící ve prospěch obviněného. Obhájce nikdy nesmí uvádět skutečnosti, které by obviněnému přitěžovaly.

Účelem obhajoby je ochrana zájmů obviněného. V neposlední řadě, je důležité nezapomenout na dobrou součinnost obviněného s obhájcem a také na důvěru mezi

---

advokátem a jeho klientem, je to v každém případě v zájmu klienta a jeho obhajoby. Důvěra mezi obviněným a obhájcem je poměrně stěžejním bodem, s tím určitým způsobem související povinnost mlčenlivost ze strany advokáta. V dnešní době elektronizace komunikace, mobilních telefonů, e-mailů a v nich obsažených tzv. doložek důvěrnosti, mohou leckdy vyvstat různé nepříjemnosti. Mezi obviněným a obhájcem vzniká určité pouto, kdy obviněný si přeje zpravidla, aby se obhájce účastnil potřebných úkonů, jednání apod., na druhé straně případná kolize vícero jednání advokáta, jeho pracovní vytížení, mohou způsobit též napětí mezi soudy a obhájci. Tedy zdravá vstřícnost ze strany soudů k případným omluvám obhájců, obviněných, by měla být na místě, ovšem skutečně v odůvodněných případech.

Obhajoba se snaží přispívat ke správnému objasnění a rozhodnutí věci tak, aby obviněnému nebyl přičítán čin, který nespáchal, nebo jeho spáchání mu nebylo prokázáno a v případě, že jej spáchal, aby nebyl potrestán přísněji, než odpovídá jeho vině.

V dnešní době je poměrně aktuální téma nového trestního řádu. Trestní řád byl celkem 56 krát novelizován. (Novelou č. 178/1990 Sb. byla výrazně rozšířena práva obviněného a jeho obhájce). Nová rekodifikace trestního práva procesního ČR vychází ze zhodnocení účinnosti dosavadních základních předpisů, přihlíží k vývoji právní teorie a praxe zejména v evropských zemích s rozvinutým demokratickým systémem. Moderní koncepce vychází z vůdčí ideje, že je lépe trestným činům předcházet, než je trestat. Zejména předkládaný návrh rekodifikace TR usiluje a směřuje k maximálnímu zefektivnění a zrychlení trestního procesu.

V dalších odstavcích následuje stručný průřez změn týkajících se obhájce a s tím v některých pasážích změny postavení obviněného:

V přípravném řízení budou opatřovány či prováděny důkazy, jež bude státní zástupce považovat za nezbytné pro účely zastupování veřejné obžaloby v řízení před soudem a z pohledu unesení důkazního břemene. Na straně druhé se zavedením důkazního břemene sleduje také posílení odpovědnosti obhájce za náležitý výkon obhajoby, tj. aby uvedl všechny skutečnosti svědčící ve prospěch obviněného tak, aby podezření z trestného činu mohlo být vyvráceno či zeslabeno v době co nejkratší. Bude proto stanoveno, že důkazy svědčící předběžně ve prospěch obžalovaného bude provádět obhájce (v případech, kdy vůbec bude obžalovaný obhájcem zastoupen), jinak půjde o úlohu soudu, pokud neshledá, že je dán důvod nutné obhajoby pro zřejmou nezpůsobilost obžalovaného se hájit a vystupovat před soudem.

Navrhovaná úprava tedy předpokládá nejen zavedení zmiňovaného důkazního břemene státního zástupce, ale zároveň i výrazné posílení aktivity stran.

Bude ponechána úprava postavení obhájce a jeho práv a povinností v trestním řízení v souladu s platnou trestně-procesní úpravou, přičemž jeho práva budou rozšířena o právo žádat místo nebo vedle protokolu o procesním úkonu i kopii zvukového záznamu, byl-li o takovém úkonu pořízen. Důvody nutné obhajoby budou modifikovány ve smyslu jejich alespoň částečného omezení (např. důvod nutné obhajoby z důvodu závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán, se bude vázat na stíhání pro zvlášť závažné zločiny). Důvod, kdy soud nebo orgány činné v trestním řízení mají pochybnosti o způsobilosti obviněného hájit se, bude zpřesněn, aby se předešlo eventuálním pochybnostem.

Rozšiřuje se právo obhájce žádat místo nebo vedle protokolu o procesním úkonu i kopii zvukového záznamu, byl-li o takovém úkonu pořízen, což navazuje zejména na úpravu protokolace v hlavním líčení a veřejném zasedání. Bez věcné změny budou ponechána ustanovení o zvolení či ustanovení obhájce, která budou pouze upřesněna a logicky uspořádána stejně tak, jako ustanovení o vyloučení advokáta jako zvoleného obhájce z obhajování a zproštění ustanoveného obhájce povinnosti obhajování, neboť tato ustanovení podstatně rozšířená a doplněná novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., se v praxi osvědčují.

Důvody nutné obhajoby budou alespoň částečně modifikovány, protože důvod založený na závažnosti trestného činu (dosud vymezený horní hranicí trestu odnětí svobody převyšující pět let), bude navázán na nejpřísnější kategorii trestných činů, a to zvlášť závažné zločiny, což v zásadě odpovídá i zahraničním úpravám. Zpřesněn bude důvod nutné obhajoby dnes zahrnutý do ustanovení § 36 odst. 2 platného trestního řádu.

Nově se stanoví možnost obviněného, aby i v případech nutné obhajoby výlučně založené na závažnosti stíhaného trestného činu (nepůjde-li o řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje dvanáct let), se obhajoby vzdal a hájil se sám (obviněného není možno proti jeho vůli nutit, aby se nechal zastupovat obhájcem). Bude však stanovena možnost vzít příslušné prohlášení zpět.

V trestním řádu je chystaná další řada změn, které se v určitém stadiu samozřejmě dotknou postavení obviněného a resp. též obhájce. Jedná se namátkově o projekt elektronické justice a zavádění elektronického trestního řízení v České republice, jehož cílem je zrychlení a zlepšení komunikace mezi orgány činnými v trestním řízení, změny týkající se doručování

(poměrně častý problém soudů). Nový trestní řád bude nově upravovat předběžná opatření, jejichž smyslem je chránit poškozeného a zajistit účinné provedení trestního řízení, do trestním řádu se navrhuje po vzoru zahraničních právních úprav zakotvit nový institut tzv. korunního svědka a spolupracujícího obviněného, zastavení trestního stíhání z důvodu tzv. nedostatku veřejného zájmu na podání obžaloby, opravné prostředky se budou dělit na řádné – odvolání, stížnost a odpor, mimořádné – obnova řízení, kasační stížnost (dříve dovolání) a stížnost pro porušení zákona, prodloužení odvolací lhůty na patnáct dní od doručení rozsudku, mezi zvláštní způsoby řízení bude patřit řízení o dohodě o vině a trestu, řízení o soukromé žalobě - tento zvláštní způsob řízení bude možné konat jen o vybraných trestných činech, kde veřejný zájem na stíhání do značné míry ustupuje zájmu soukromému.

Co se týče chystaných změn, je rozhodně již na místě určitý posun v doručování soudních písemností v trestním řízení. Možnost tzv. fiktivního (náhradního) doručení je v trestním řízení poměrně omezená a dle mého názoru by se tato oblast právní úpravy měla skutečně řešit. Jakýkoliv posun směrem k jednoduššímu doručování v trestním řízení by byl pravděpodobně všeobecně vítán. U doručování určitých druhů soudních písemností v trestním řízení, musí být samozřejmě zachována nutnost jejich doručení do vlastních rukou obviněnému. Doručování v trestním řízení je v justici skutečně problémem. Nejen problémem spojeným s okolností, že doručování bývá v některých případech zdlouhavé, ale je i finanční zátěží pro samotný stát. Dalším diskutovaným bodem, kterým je upřesnění ustanovení nutné obhajoby § 36 odst. 2 TŘ, kdy orgány činné v trestním řízení mohou ustanovit obhájce mají-li pochybnosti o způsobilosti obviněného se náležitě hájit, se jeví jako posun pozitivní. Chystaná změna v ustanovení § 36 odst. 3 TŘ pravděpodobně vyvolá řadu diskusí. Pokud by šlo opět o můj postoj, souhlasím s chystanou změnou. Sice důvod nutné obhajoby založený na závažnosti trestného činu ze své logiky již napovídá o nutnosti takovému pachateli ustanovit obhájce, ale proč by nemohl obviněný obhájce odmítnout? Naopak, zpravidla se jedná již o pachatele - recidivisty, kteří se dopouštějí takto závažných trestných činů a jen následné vymáhání odměny z tohoto pachatele pro takto ustanoveného advokáta bývá další zdlouhavou a problémy přinášející cestou. Co se týká chystaných změn v systému opravných prostředků, tak pravděpodobně čas ukáže, jak bude celý systém opravných prostředků fungovat. Prodloužení odvolací lhůty na 15 dnů je dle mého názoru rozumné, sjednotí se v tomto směru úprava s občanskoprávním řízením. Velmi jsem zvědavá, jak se v praxi osvědčí nový zvláštní způsob řízení, spočívající v dohodě o vině a trestu, které je skutečně v našich poměrech zásadní změnou a průlomem.